

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์และบรรจุภัณฑ์
ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งในจังหวัดนครปฐม
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม*

THE DEVELOPMENT OF JOK WOVEN TEXTILE CREATIVE PRODUCTS
AND PACKAGING OF LAO KHRANG ETHNIC GROUP IN NAKHON
PATHOM PROVINCE FOR PROMOTE OTOP NAWATVITHI TOURISM

แพรวภัทร ยอดแก้ว

Praepat Yodkaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajaphat University, Thailand

Email: praepattra@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพเสริมด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ อำเภอมะเข่ จังหวัดนครปฐม 2) วิเคราะห์การตลาดของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ อำเภอมะเข่ จังหวัดนครปฐม 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งในจังหวัดนครปฐม เลือกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง คือ ประชาชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มทอผ้า จำนวน 10 คน เครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลจากการถอดเทปและสรุปรายงานการประชุมแล้วนำมาวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อใช้ทอผ้าพื้นเมืองแบบโบราณหรือที่กระตุกเป็นเครื่องมือสำหรับทอผ้า กระบวนการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ มีกระบวนการผลิต 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1.1) การวางแผนการผลิต 1.2) การสำรวจผลิตภัณฑ์ 1.3) การตรวจสอบสินค้า 1.4) การสำรวจความต้องการของลูกค้า 1.5) ดำเนินการผลิต 2) ผลการวิเคราะห์การตลาดของกลุ่มทอผ้าพบว่า มีกลยุทธ์ทางการตลาด 5 ด้าน ได้แก่ 2.1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2.2) การใช้ตราสัญลักษณ์ 2.3) ด้านราคา 2.4) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 2.5) ด้านการส่งเสริมการขาย 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งในจังหวัดนครปฐม มีการ

* Received 2 January 2023; Revised 27 January 2023; Accepted 29 January 2023

พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 5 แนวทาง ได้แก่ 3.1) การเพิ่มจำนวนลวดลายบนผืนผ้า 3.2) การปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้า 3.3) การพัฒนาผ้าทอตีนจกให้มีเป็นลวดลายใหม่ 3.4) การใช้วัตถุดิบของเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติ 3.5) การสร้างตราสัญลักษณ์

คำสำคัญ: พัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์, ผ้าทอตีนจก, กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง, การท่องเที่ยว, OTOP นวัตกรรม

Abstract

This research was a quality research supplemented by action research. The objectives of this research were to study 1) the woven fabric production process of the Prong Ma Dua weaving group, Muang District, Nakhon Pathom Province 2) Market Analysis of Prong Ma Dua weaving group, Muang District, Nakhon Pathom Province 3) Creative development of Teen Jok woven fabrics and packaging products of the Lao Khrang ethnic group in Nakhon Pathom Province. The sample group was selected by selective method, consisting of local philosophers, community leaders, and weaving group members, totaling 10 people. The study tools were structured in-depth interviews. Collect data from the transcript and summary of meeting minutes and analyze the results of operations. Analyze data with content analysis. The results of the research were as follows: 1) The Prong Ma Dua cloth weaving group uses an ancient local weaving loom or a Ki-Kra-Tuk loom as a tool for weaving. Production process of weaving fabrics of the weaving group There are 5 production processes: 1.1) Production planning 1.2) Product survey 1.3) Product inspection 1.4) Customer demand survey 1.5) Production operation. 2) Marketing analysis of the weaving group found that there are 5 marketing strategies: 1.1) Product 1.2) Brand name 1.3) Price 1.4) Place 1.5) Sales promotion. 3) Product development of creative Teen Jok woven fabrics and Packaging Products of Lao Khrang ethnic groups in Nakhon Pathom Province There are five approaches to prototype product development, namely 1.1) Increase the number of patterns on the fabric 1.2) Reducing the number of patterns on the fabric 1.3) Development of Teen Jok weaving 1.4) Using raw materials of natural dyed yarn 1.5) Branding.

Keywords: Creative Product Development, Teen Jok Weaving, Lao Khrang Ethnic Group, Tourism, OTOP Nawatvithi

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลไทยจึงให้ความสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวโลก โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนด กลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น เป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย สนับสนุนการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในกลุ่มท่องเที่ยวและระหว่างกลุ่มท่องเที่ยว เน้นการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น รวมทั้งคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างให้เกิดความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน

จังหวัดนครปฐม ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดโดยบรรจุการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครปฐม 4 ปี (พ.ศ. 2558 - 2561) โดยมีวิสัยทัศน์จังหวัดนครปฐม คือ “เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมที่ปลอดภัยได้มาตรฐานสากล การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทางการท่องเที่ยวและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้อยู่ในระดับต้นของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 4 ปี (พ.ศ. 2561 - พ.ศ. 2564) ซึ่งมองเห็นปัญหาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมที่ต้องพัฒนาเร่งด่วนในเรื่องการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและจุดเด่นในแต่ละอำเภอ นอกจากนั้นในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ให้อยู่ในระดับต้นของประเทศ จังหวัดนครปฐม มีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและมีกลยุทธ์ดังนี้คือ 1) พัฒนาปัจจัยพื้นฐาน/ทรัพยากรธรรมชาติ พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพสิ่งแวดล้อม 2) ระบบสาธารณูปโภคเข้าสู่มาตรฐานการท่องเที่ยว 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการและศักยภาพบุคลากรทางการท่องเที่ยว 5) พัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์

อนึ่ง จังหวัดนครปฐมมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของไทย โดยที่จังหวัดนครปฐมยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต การเกษตร และวัฒนธรรม แต่หลายแหล่งยังประสบปัญหาด้านการจัดทำข้อมูลที่เป็นระบบโดยเฉพาะข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งที่มีภูมิปัญญาหลากหลายแต่การถ่ายทอดองค์ความรู้แก่รุ่นสู่รุ่นและมีโอกาสที่จะสูญหาย รวมทั้งขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า บรรจุภัณฑ์

ยังไม่สวยงาม ไม่ดึงดูดความต้องการของลูกค้า ตลอดจนขาดฉลากและตราสินค้ารับรองที่ได้คุณภาพ เช่น OTOP เป็นต้น และขาดตราสัญลักษณ์หรือตราสินค้าที่รับรองได้มาตรฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ขาดเทคโนโลยีในการแปรรูปวัสดุที่มีในท้องถิ่น ทำให้พัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ไม่เต็มศักยภาพ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี การจำหน่ายอยู่ในวงจำกัด และยังไม่มีการจัดการสินค้าและการจำหน่ายอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอก การจัดทำการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม เป็นสิ่งที่สำคัญและต้องเร่งทำอย่างเร่งด่วน เพื่อทำให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนลาวครั้งให้คงอยู่กับจังหวัดนครปฐมและประเทศไทยสืบต่อไป

ผ้าทอตีนจก เป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิม หมายความว่า งานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากภูมิปัญญาทักษะฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะ สะท้อนพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ประเภทผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า หมายความว่า งานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากเส้นใย ด้วยกรรมวิธีในการผลิต เช่น ทอ ถัก ปัก ตีเกลียว มัดหมี่ ชิด ยก จก เกาะลั้ง พิมพ์ลาย ย้อม หรือกรรมวิธีอื่นที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558) ภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นหนึ่งในบรรดาภูมิปัญญาหลากหลายและกลุ่มชนมากมายในสังคมไทย ซึ่งแสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคน เมื่อกระแสสังคมให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาดั้งเดิม กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เป็นชนชาติหนึ่งที่มีความสามารถในการทอผ้า ชาวลาวครั้งเมื่อมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน ก็นำเอาประเพณีวัฒนธรรมสิ่งของเครื่องใช้มาด้วย โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการทอผ้า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชีวิตประจำวันของชาวลาวครั้งมาช้านาน แต่ปัจจุบันภูมิปัญญาการทอผ้าได้หายไปจากชุมชน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและชุมชนขาดการสืบสาน อนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการในการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจของสังคม เมื่อสังคมเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ นโยบายการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จะเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีการเชื่อมโยงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญามีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยทั้งรูปธรรมและนามธรรม ในส่วนของรูปธรรม เช่น การเกิดผลิตภัณฑ์ รายได้ ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาได้ ส่วนนามธรรมเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ ความมีคุณค่าในท้องถิ่นที่มีความผูกพันอย่างลึกซึ้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสะท้อนออกมาในรูปของศาสนา ประเพณี ความเชื่อและแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต ผู้ทอผ้าจะทอผ้าตีนจกไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งถวายพระสงฆ์เป็นพุทธบูชา แต่ในปัจจุบันมีการทอผ้าเพื่อการจำหน่ายและใช้นุ่งห่มใน

งานประเพณี เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้า ต้องการจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกซึ่งเป็นผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งไม่ให้สูญหายและต้องการที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้า จึงมีการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มทอผ้า เรียนรู้และฝึกอบรมวิธีการทอผ้า วิธีการทำธุรกิจชุมชน ซึ่งมีการนำเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดการผสมผสานระหว่างลายผ้าแบบโบราณและลายผ้าสมัยใหม่ เพื่อให้ได้ผ้าทอตีนจกที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและร่วมสมัย สามารถสร้างอาชีพ เสริมรายได้ให้กับครอบครัว ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีกระบวนการส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความรักและตระหนักถึงคุณค่าของผ้าทอตีนจก ร่วมสืบทอดภูมิปัญญาด้านการทอผ้าและสนับสนุนการทอผ้าเข้ามาเป็นอาชีพในครัวเรือน รวมทั้งสวมใส่ผ้าทอตีนจกในงานบุญประเพณีและงานวันสำคัญต่าง ๆ (แพร่ ภัทร ยอดแก้ว, 2564)

การดำรงอยู่ของกลุ่มทอผ้าในชุมชนลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม เกิดจากจากมีส่วนร่วมของประชาชนกับหน่วยงานราชการและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คนในชุมชนตระหนักถึงศิลปะของบรรพบุรุษชาวลาวครั้ง รักในการทอผ้าตีนจกและต้องการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้คงอยู่ รวมทั้งมีความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็งและยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เพื่อยกระดับคุณภาพ ปริมาณและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ให้เป็นสินค้าระดับ 4 - 5 ดาว มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต เพิ่มรายได้ชุมชน สร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจฐานราก ให้เกิดชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกที่ได้รับการพัฒนาเข้าสู่ตลาดชุมชน OTOP นวัตกรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม รวมทั้ง ขับเคลื่อนการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็น การท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580) และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ” เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมในจังหวัดนครปฐมอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อวิเคราะห์การตลาดของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

3. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์และบรรจุภัณฑ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพ(Qualitative Research) เสริมด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Searching) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ เอกสารทางด้านวิชาการ รายงานการวิจัย บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

2. การศึกษาในพื้นที่ (Research Area Surveying) ใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ กระบวนการ ความสัมพันธ์ วิถีชีวิต หรือพฤติกรรมของชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์การคัดเลือก คือ ประชาชนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มทอผ้า จำนวน 10 คน มาเป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant) การเก็บข้อมูลจากเรื่องเล่า (Story Telling) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth Interview) หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล โดยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 รวมเป็นระยะเวลา 12 เดือน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ตามขั้นตอนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบบันไดเวียน (Spiral of Steps) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflection) หรือ PAOR มี 4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อความลึกซึ้งและการอิ่มตัวของข้อมูล (data satiation) เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจน ผู้วิจัยลงพื้นที่เพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลที่มีความอิ่มตัว

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ สุภาพ นัธราภรณ์, 2555) วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านรวบรวมข้อมูล 3) การสร้างบทสรุปและยืนยันบทสรุป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัย พบว่า กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อใช้กี่ทอผ้าพื้นเมืองแบบโบราณหรือที่กระตุกเป็นเครื่องมือสำหรับทอผ้า การทอผ้าจึงเป็นกรรมวิธีในการทอผ้าโดยยึดหลักการขั้นตอนแบบดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งช่างทอผ้าได้สั่งสมประสบการณ์ความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะต่างๆในการทอผ้าจากโพรงมะเดื่อ ผ้าทอตีนจกลายดอกมะเดื่อ จึงเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ได้รับความนิยมมากที่สุด กระบวนการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อมีขั้นตอนการดำเนินงานด้านการผลิต 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนการผลิต กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อได้วางแผนผลิตผ้าทอพื้นเมืองตามอัตราส่วน 30 - 50 - 20 การวางแผนการผลิตเน้นใช้การเปรียบเทียบจากยอดขายผลิตภัณฑ์ผ้าทอในแต่ละปี ในช่วงเวลาเดียวกัน เช่น ช่วงเทศกาลปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลเข้าพรรษา ออกพรรษาและเทศกาลลอยกระทง เป็นต้น พบว่า มีประมาณร้อยละ 30 และผลิตตามคำสั่งซื้อของลูกค้าและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ประมาณร้อยละ 50 รวมทั้งวางแผนประมาณการเตรียมผลิตผ้าทอไว้สำหรับนำไปจำหน่ายในงานเทศกาลต่าง ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น อีกประมาณร้อยละ 20

2. การสำรวจผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม กลุ่มทอผ้าจะทำการสำรวจผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่ม โดยสำรวจว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอแบบใด ลวดลายใดของกลุ่มที่ผลิตและจำหน่ายได้ดีเป็นที่นิยมของลูกค้า กลุ่มทอผ้าก็จะทำการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นออกไปจำหน่ายเพิ่มขึ้น พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมสูงสุด ได้แก่ ผ้าตีนจกลายดอกมะเดื่อ ผ้าทอสีพื้นสำหรับตัดเสื้อ ผ้าสไบลายดอกมะเดื่อ ผ้าขาวม้า เป็นต้น รวมทั้ง สำรวจผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เหลือจากการจำหน่ายในงานต่างๆ ทั้งสีสันทันและรูปแบบที่ไม่นิยมของลูกค้า นำมาวางจำหน่ายที่กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อและไม่ทำการผลิตเพิ่ม

3. การตรวจสอบสินค้า ประธานกลุ่มทอผ้าและสมาชิกกลุ่ม จะทำการตรวจสอบสินค้าทุกชิ้นที่มีอยู่และตรวจสอบคุณภาพสินค้าและปริมาณสินค้านำไปจำหน่ายโดยการตรวจสอบคุณภาพของวัสดุและวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า ควบคุมและตรวจสอบกระบวนการผลิตผ้าทอ เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพสินค้าที่ผลิตออกมาแล้วมีคุณภาพตรงตามที่กำหนดไว้เต็ม 100%

4. การสำรวจความต้องการของลูกค้า ประธานกลุ่มและฝ่ายการตลาดและประชาสัมพันธ์ได้สำรวจความต้องการของลูกค้าที่สนใจสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ตามคำสั่งซื้อของลูกค้า ได้แก่ หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน ลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ ที่มาซื้อผ้าในกลุ่มทอผ้าหรือมาซื้อผ้าตามงานต่าง ๆ เพื่อสมาชิกกลุ่มจะได้วางแผนการผลิตผ้าทอตีนจก ออกแบบลวดลายและรูปแบบของผ้าทอพื้นเมืองให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า

5. ดำเนินการผลิต สมาชิกกลุ่มทอผ้าจะทอผ้าตามความต้องการของลูกค้า และตามคำสั่งซื้อของลูกค้า รวมทั้ง สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลวดลายต่าง ๆ ผ้าทอสีต่าง ๆ เพื่อให้ลูกค้าเลือกซื้อได้มากขึ้น โดยช่างทอผ้าสามารถมาทอผ้าที่กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อหรือทอที่บ้านของตนเองก็ได้ เมื่อได้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่สร้างสรรค์แล้ว จึงนำมาวางขายที่กลุ่มทอผ้า และให้กลุ่มทอผ้า นำผ้าทอไปจำหน่ายตามงานต่าง ๆ ด้วย

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์การตลาดของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัด นครปฐม

ผลวิเคราะห์การตลาดของกลุ่มทอผ้า เพื่อวางแผนการทางการตลาดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ผู้วิจัย พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาดของกลุ่มทอผ้านั้น มีดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) จากแนวคิดการตลาดที่กล่าวว่า ผู้บริโภคต้องการสินค้าที่มีคุณภาพสูงที่สุด และสามารถนำมาใช้งานได้ดียิ่ง กลุ่มทอผ้ามุ่งเน้นในการนำเสนอสินค้าที่มีคุณภาพดีเยี่ยมและพัฒนาปรับปรุงสินค้าตลอดเวลา ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อที่มีการผลิต ได้แก่ ผ้าซิ่นหรือผ้านุ่งสตรี ผ้ามัสไบ และผ้าตัดเสื้อเป็นหลัก โดยใช้เทคนิควิธีการทอแบบจก ความพิเศษของผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าทอ เป็นการทอผ้าของกลุ่มทอผ้าด้วยกี่กระตุกแบบโบราณ วัตถุดิบที่ใช้ในการทอ คือ 1) เส้นฝ้ายธรรมชาติผสมฝ้ายประดิษฐ์ กลุ่มทอผ้าเลือกใช้เส้นด้ายที่มีคุณภาพดี มีเส้นที่สม่ำเสมอ แข็งแรงทนทาน ทำให้ผ้ามีลักษณะเป็นเงามัน นุ่มนวล มีความคงทนและสีสดใส สบายงาม 2) เส้นไหมประดิษฐ์ ทำให้ผ้ามีความงดงาม หูหยาบ เนื้อผ้าเป็นมันแวววาว ทำความพึงพอใจให้แก่ผู้สวมใส่ ลักษณะของผ้าทอของกลุ่มทอผ้า เป็นการทอด้วยกรรมวิธีการทอแบบจก รูปแบบผ้าทอของกลุ่มทอผ้า มีหลายแบบ หลายลาย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบผ้าทอตีนจกของกลุ่มทอผ้าที่จัดจำหน่าย

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้า เน้นตลาดขายปลีก ทั้งลูกค้าประจำและนักท่องเที่ยวทั่วไป ปริมาณการขายผลิตภัณฑ์เหล่านี้ ส่วนใหญ่จะขายดีในช่วงเทศกาลประเพณี เช่น งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ งานเทศกาลอาหาร ผลไม้ และของดินครปฐม งานประเพณีแห่ธงสงกรานต์ งานมหาธีรราชเจ้ารำลึก มหกรรมวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม งานบุญวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

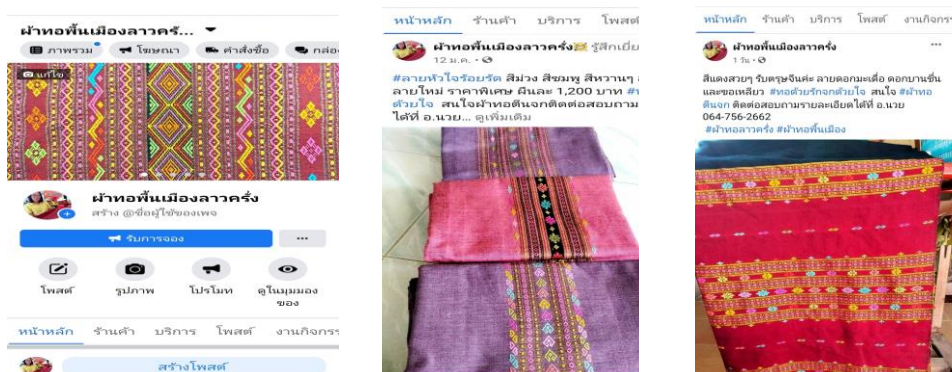
2. การใช้ตรายี่ห้อ (Brand name) กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ มีการสร้างตราสัญลักษณ์หรือตรายี่ห้อ ใช้ชื่อว่า “ผ้าจากโพรงมะเดื่อ” เพื่อที่จะสร้างความจดจำให้กับลูกค้าให้กับกลุ่มทอผ้าของตนเอง ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดนครปฐม ในการจัดทำบรรจุภัณฑ์ประเภทถุงกระดาษที่มีตราสัญลักษณ์สำหรับใส่หรือบรรจุผ้าทอของกลุ่มทอผ้าเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวและคนทั่วไป

3. ด้านราคา (Price) จากแนวคิดการตลาดที่กล่าวว่า ผู้บริโภคจะนิยมชอบสินค้าราคาถูกที่สามารถหาซื้อได้ง่าย ดังนั้น การกำหนดราคาสินค้าของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อได้ใช้หลักการกำหนดราคาอย่างง่าย โดยบวกร้อยละของกำไรเข้าไปในต้นทุนการผลิต หรือเรียกว่า mark up price คือ ราคาสินค้า เท่ากับ ราคาวัตถุดิบ บวกค่าแรงในการผลิต บวกกำไรร้อยละ 10 - 15 นอกจากนั้น การกำหนดราคายังคำนึงถึง ราคาเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตรายอื่น เพื่อไม่ให้ราคาแตกต่างกันมากนัก การตั้งราคาคำนึงถึง วัตถุดิบที่ใช้ ความยากง่ายของลวดลายที่ทำ และความสวยงามของผ้าทอ ผู้บริโภคสามารถสั่งทอผ้าตามสีที่ต้องการได้ โดยราคากลางของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ กำหนดไว้ ดังนี้

1. ผ้าทอตีนจก ราคา 1,000 - 5,000 บาท/ผืน (ทอด้วยฝ้าย จกด้วยไหม)
2. ผ้าทอสีรุ่ง ราคา 700 - 900 บาท/ผืน (ทอด้วยฝ้ายหลากสี)
3. ผ้าทอสีพื้น ราคา 300 - 700 บาท/ผืน (ทอด้วยฝ้ายหลากสี)
4. ผ้าสไบ ราคา 1,000 - 2,000 บาท/ผืน (ทอด้วยฝ้าย จกด้วยไหม)
5. ผ้าขาวม้า ราคา 200 บาท/ผืน (ทอด้วยฝ้ายหลากสี)

4. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ช่องทางการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ ส่วนใหญ่มักเป็นการผลิตตามทีลูกค้าสั่ง (By order) ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการ พนักงานของรัฐ พนักงานมหาวิทยาลัย และลูกค้ากลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากทำตามทีลูกค้าสั่งแล้ว ยังมีการทอไว้สำหรับนำไปขาย รวมทั้งจัดแสดงตามงานเทศกาลและประเพณีต่างๆในจังหวัดนครปฐม เช่น งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ งานเทศกาลอาหาร ผลไม้ และของดินครปฐม งานประเพณีแห่ธงสงกรานต์ งานมหาธีรราชเจ้ารำลึก มหกรรมวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม เป็นต้น จำหน่ายตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และภูมิภาค เช่น เมืองทองธานี งานมหกรรม OTOP, งานมหกรรมการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรม, งานศิลปาชีพประทีปไทย OTOP ก้าวไกล ด้วยพระบารมี นอกจากนั้น กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ ได้มี

การจำหน่ายสินค้าช่องทางออนไลน์ โดยใช้ Facebook เพจชื่อ “ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้ง” ในการประชาสัมพันธ์สินค้าและจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม ลูกค้าที่สนใจสามารถเลือกดูผ้าทอหลากหลายรูปแบบ หลายราคา ก่อนจะติดต่อผู้ขาย เพื่อสอบถามรายละเอียดของสินค้าเพิ่มเติม ลูกค้าส่วนใหญ่จะซื้อเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นของฝาก ของขวัญเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 Facebook เพจชื่อ “ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้ง” จำหน่ายสินค้าออนไลน์

5. ด้านการส่งเสริมการขาย (Sales promotion) กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ ใช้วิธีการส่งเสริมการขาย เพื่อ 1) การดึงดูดลูกค้าใหม่ 2) การรักษาลูกค้าเก่าไว้ 3) การส่งเสริมลูกค้าในปัจจุบันให้ซื้อสินค้าในปริมาณมาก 4) การเพิ่มอัตราการใช้ผลิตภัณฑ์ 5) การส่งเสริมการขายทำให้ผู้บริโภคเกิดการยกระดับ 6) การเสริมแรงการโฆษณาในตราสินค้า ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเทศบาลโพรงมะเดื่อ และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม กลยุทธ์ในการส่งเสริมการขายที่กลุ่มทอผ้าใช้ ได้แก่ 1) การขายโดยใช้พนักงานขาย 2) การสาธิตและวิธีการใช้สินค้า 3) การลดราคาสินค้า 4) การให้ของแถม 5) การโฆษณาสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เน้นการสื่อสารแบบปากต่อปาก ผ่านทางตลาดแบบไวรัล (Viral Marketing) ของลูกค้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มการรับรู้ในตราสินค้า สร้างความโดดเด่นแสดงตัวตนของผลิตภัณฑ์กับทางเครือข่ายสังคม และสร้างการแพร่กระจายของผลิตภัณฑ์ให้ปรากฏกับสังคมผู้บริโภค

ส่วนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองเชิงสร้างสรรค์และบรรจุภัณฑ์ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

3.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัย พบว่า ช่างทอผ้าได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จัดโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแผนงานที่ได้จากประชุมอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ภายในปี 2563 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในส่วนของลายหลัก คือ ลายดอกมะเดื่อ และลายประกอบ คือ ลายขอเจ้าฟ้า ลายทวารวดี ดอกกล้วยไม้ ดอกบานชื่น เป็นต้น ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผ้าทอตีนจกลายดอกมะเดื่อกับลวดลายต่างๆ

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์ของของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม มี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การเพิ่มจำนวนลวดลายบนผืนผ้า 2) การปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้า 3) การพัฒนาผ้าทอตีนจกให้มีเป็นลวดลายใหม่ 4) การใช้วัตถุดิบของเส้นด้ายย้อมสีธรรมชาติ 5) การสร้างตราสัญลักษณ์

ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอเชิงสร้างสรรค์ 5 แนวทาง เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ “ผ้าทอตีนจก” อันเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ทำให้กลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ มีผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ทันสมัย หลายลวดลาย หลายสี หลายราคา หลายรูปแบบ มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากผ้าทอของกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ในจังหวัดอื่น ๆ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต้นทุน สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคหลายกลุ่ม ที่สำคัญ กลุ่มทอผ้าสามารถขายผ้าได้ในปริมาณที่มากขึ้นและราคาที่สูงขึ้น เพิ่มรายได้ ขจัดความยากจน ก่อให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มทอผ้าบนฐานทรัพยากรพื้นถิ่น เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่ เพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ต่อมา สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดนครปฐม จัดโครงการประกวดผ้าสืบสานอนุรักษ์ศิลปผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน ระดับจังหวัด ในระหว่างวันที่ 14 – 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ณ อุทยานการอาชีพชัยพัฒนา อำเภอมือง จ.นครปฐม เพื่อสืบสานพระราช

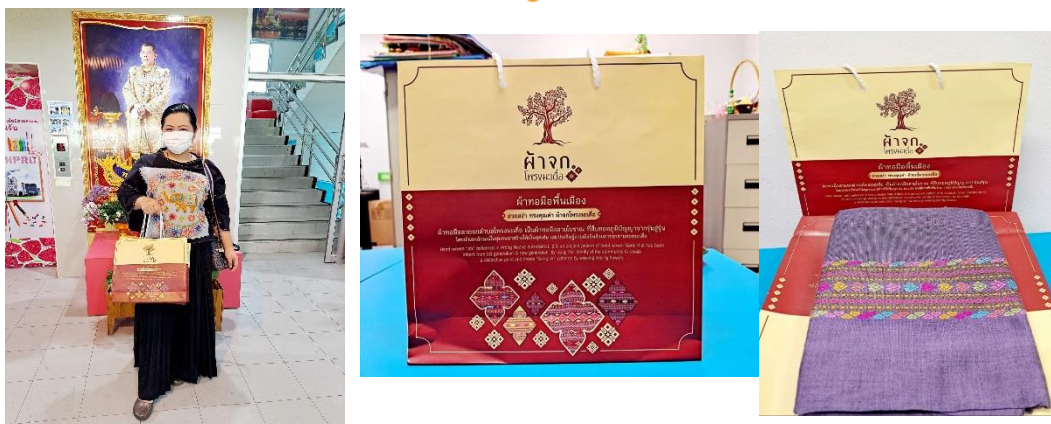
ปณิธานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ให้อยู่คู่แผ่นดิน กลุ่มทอผ้าโพรงมะเตื่อส่งผลิตภัณฑ์ผ้าตีนจกลายดอกมะเตื่อไปร่วมประกวด ปรากฏว่า ผ้าทอพื้นเมืองหรือผ้าฝ้ายทอมือ “ลายดอกมะเตื่อ” ของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเตื่อ เทศบาลตำบลโพรงมะเตื่อ อำเภอเมือง จ.นครปฐม ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับที่ 1 ตามโครงการประกวดผ้าสืบสาน อนุรักษ์ศิลปผ้าถิ่นไทย ดำรงไว้ในแผ่นดิน ระดับจังหวัด ประจำปี พ.ศ. 2563 จึงทำให้ผ้าจกโพรงมะเตื่อของกลุ่มทอผ้า มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับมากขึ้น สร้างรายได้กลับสู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การรับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับที่ 1

3.2 การพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์

ผู้วิจัย พบว่า บรรจุภัณฑ์ดั้งเดิมของกลุ่มทอผ้า คือ ถุงพลาสติกใส จากการประชุมวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ กลุ่มทอผ้าและชุมชนได้ร่วมกันวางแผนออกแบบบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบถุงกระดาษและใส่ลวดลายผ้าลายดอกมะเตื่อ ในตราสัญลักษณ์ “ผ้าจกโพรงมะเตื่อ” โดยในปี พ.ศ.2563 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครปฐมได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัตถุดิบ ได้มีการติดตามการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าอย่างต่อเนื่อง และได้ให้การสนับสนุนงบประมาณการผลิตบรรจุภัณฑ์ คือ ถุงกระดาษพิมพ์ 4 สี ที่มีตราสินค้า “ผ้าจกโพรงมะเตื่อ” อันมีลวดลายผ้าที่แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มผ้าทอโพรงมะเตื่อ สำหรับใส่สินค้าแก่ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์และผู้สนับสนุนผ้าทอตีนจกของกลุ่มทอผ้าจกโพรงมะเตื่อ ในงานศิลปาชีพประทีปไทย OTOP ก้าวไกล ด้วยพระบารมี 2563 วันที่ 8 - 16 สิงหาคม พ.ศ.2563 ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกโพรงมะเดื่อ

อภิปรายผล

ส่วนที่ 1 กระบวนการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทอผ้าใช้ที่ทอผ้าแบบพื้นเมืองในการทอผ้า กระบวนการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ ขั้นตอนการดำเนินงานด้านการผลิต มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผนการผลิต 2) การสำรวจผลิตภณัฑ์ของกลุ่ม 3) การตรวจสอบสินค้า 4) การสำรวจความต้องการของลูกค้า 5) ดำเนินการผลิต สอดคล้องกับงานวิจัยของแพรภัทร ยอดแก้ว พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าและวิธีการทอผ้าเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง เทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ มีลักษณะของผ้าทอเป็นผ้าไหมและผ้าฝ้าย กระบวนการทอผ้าจะใช้เทคนิคการทอผ้าแบบจกซึ่งทำให้เกิดผ้าทอมือที่มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์โดดเด่น เพราะแสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนลาวครั้ง มีรายละเอียดตรงที่การเลือกสีความกลมกลืนของลวดลายผ้าและทอด้วยมือทั้งผืน แต่ละผืนใช้เวลาทอนาน ลักษณะลวดลายของผ้าทอ คือ ลวดลายธรรมชาติและลวดลายเรขาคณิต ลวดลายของผ้าทอที่แสดงถึงอัตลักษณ์ คือ ลายดอกมะเดื่อและลายทวารวดี (แพรภัทร ยอดแก้ว, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยมาภรณ์ ฤทธิรักษา กระบวนการผลิตผ้าทอพื้นเมืองอีสานมีความคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตและเทคนิคที่ใช้ในการผลิต ที่ทอผ้าที่นิยมใช้ทั่วไป คือ กี่กระทบ แต่ปัจจุบันใช้กี่กระตุกทำให้ทอผ้าได้รวดเร็วกว่า (ปิยมาภรณ์ ฤทธิรักษา, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงพล ต่วนเทศ พบว่า ชาวบ้านเลือกใช้อุปกรณ์ในการทอผ้า 2 แบบคือ กี่พื้นเมืองและกี่กระตุก กี่พื้นเมืองมีขั้นตอนวิธีการเตรียมที่ยุ่งยากหลายขั้นตอน ใช้ทอผ้าจก

หรือขีด ก็กระตุกใช้ทอผ้าพื้น ผ้ามัดหมี่ มีขั้นตอนน้อย ไม่ยุ่งยาก กรรมวิธีในการทอผ้าพื้นเมือง ยังคงยึดหลักการขั้นตอนแบบดั้งเดิมที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น คือ การทอขัด การทอผ้า มัดหมี่ การทอผ้าจกและการทอผ้าขีด (ทรงพล ส่วนเทศ, 2555) รวมทั้ง Praepat Yodkaew (2022) ผ้าทอตีนจกใช้วิธีการทอแบบโบราณ คือ ใช้กี่ทอผ้าแบบโบราณ ช่างทอผ้าจะทอผ้าด้วยมือ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่าว่า ผ้าทอมือ โดยผ้าทอจะมีลวดลายที่หลากหลาย ซึ่งช่างทอผ้าจะจดจำลวดลายผ้าทอจากการสืบสานถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของบรรพบุรุษและศึกษารูปแบบและลวดลายจากผ้าทอโบราณ รวมทั้งจินตนาการสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ ๆ ด้วยตนเอง (Praepat Yodkaew. , 2022)

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์การตลาดของกลุ่มทอผ้าโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัด นครปฐม

ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนและการจัดการการตลาดของกลุ่มทอผ้า มี 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) 2) การใช้ตราชื่อ (Brand name) 3) ด้านราคา (Price) 4) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) 5) ด้านการส่งเสริมการขาย (Sales promotion) สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิธร วชิรปัญญาพงศ์ พบว่า ในประเด็นคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่เชื่อถือได้ สร้างกลยุทธ์เพื่อพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชน คือ 1) ด้านการผลิต ควรพัฒนาทั้งระบบเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน พัฒนาความรู้ และพัฒนาสินค้าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม 2) ด้านการตลาด ควรพัฒนาทั้งระบบด้วยการสร้างความเชื่อถือในผลิตภัณฑ์ มีนวัตกรรม มีการกระจายผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการตลาด 3) ด้านการเงิน ควรพัฒนาทั้งระบบในด้านความรู้ในการบริหารการเงิน และ 4) ด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาการดำเนินการทั้งระบบในรูปแบบเครือข่ายทางธุรกิจ เชื่อมโยงในทุกด้าน (ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของ ธนัย มัย เจียรกุล พบว่า ผู้ประกอบการ OTOP จึงต้องเร่งพัฒนาสินค้า ทั้งด้านคุณภาพและมาตรฐานสินค้าหรือบริการให้ได้การยอมรับในระดับสากล โดยผสมผสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญา กับเทคโนโลยีนวัตกรรมและพัฒนารูปแบบ ต้องสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของสินค้าหรือบริการของตนเอง สร้างการรับรู้ในตราสินค้าของไทยต่อผู้บริโภคเพื่อให้เกิดการสร้างคุณค่าหรือมูลค่าเพิ่มในตัวสินค้า (ธนัยมัย เจียรกุล, 2557)

ส่วนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์และบรรจุภัณฑ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอเชิงสร้างสรรค์และบรรจุภัณฑ์ 5 แนวทาง ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ อันเป็นผลิตภัณฑ์“ผ้าทอตีนจก”ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม พบว่า แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการองค์กร 2) ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาด 3) ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและบริการ และ 4) ด้าน

การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน (รัฐภาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม, 2560) ซึ่งการพัฒนาในทุกด้านมีรากฐานมาจากแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานใน 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การใช้องค์ความรู้ 2) การศึกษา 3) การสร้างสรรค์งาน 4) การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม 5) วัฒนธรรม 6) ภูมิปัญญา และ 7) เทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้มีความก้าวหน้า มั่นคง มั่นคั่ง และยั่งยืน ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา สโรบล พบว่า ควรมีการปรับปรุงเรื่องสี่ เป็นสีย้อมธรรมชาติและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ควรมีความหลากหลาย สอดแทรกสัญลักษณ์เหมาะสมเป็นที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว (อัจฉรา สโรบล, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไมตรี เกตุขาว พบว่า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่ที่ต่างจากของเดิมโดยพัฒนาในรูปแบบเรียบง่ายไม่ยึดติดโครงสร้างเดิม มีการใช้ประโยชน์ได้มากกว่า 1 อย่าง ใช้ได้ไม่จำกัดเพศและวัย ใช้วัสดุที่หาขึ้นได้ในท้องถิ่นเป็นหลัก ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น สามารถพัฒนาแนวคิดเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจชุมชนได้ โดยมีการควบคุมคุณภาพการผลิตให้มีมาตรฐาน มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตและรับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนรวมทั้งการวางแผนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ (ไมตรี เกตุขาว, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประเมินต้นแบบผลิตภัณฑ์และผลลัพธ์ของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสามารถนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสนับสนุนการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองจึงเป็นสินค้าที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อเป็นของที่ระลึก สร้างโอกาสการพัฒนาและสร้างรายได้ให้ชุมชน รวมทั้งส่งเสริมภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมได้อย่างเป็นรูปธรรม และส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะการพัฒนาเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมสนับสนุน การออกแบบและพัฒนาลวดลายผ้าทอในลวดลายและรูปแบบใหม่ que แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในจังหวัดนครปฐม 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำอัตลักษณ์ทางลวดลายและสีสันทจากผลิตภัณฑ์ผ้าทอไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น หมวก กระเป๋า เครื่องประดับ เพอร์นิเจอร์ เป็นต้น 3) ควรส่งเสริมการสื่อสารทางตลาด และการใช้เครื่องมือสื่อสารในสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook, YouTube, LINE, Blog, Instagram หรือ Twitter ช่วยในการทำการตลาด ทำให้ตราสินค้าผ้าจกโพรงมะเดื่อ สามารถสื่อสารกับลูกค้า และกลุ่มเป้าหมายได้ดี เพื่อสร้างการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ควรมี

นโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนนำสถานที่ท่องเที่ยวมาพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้การทอผ้าตีนจก เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัด นครปฐม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนอุดหนุนการวิจัย จากงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์วิจัยและ นวัตกรรมของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม งบประมาณ พ.ศ.2563 และ ข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์และบรรจุ ภัณฑ์ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2558. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- ทรงพล ต่วนเทศ. (2555). การศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.กรุงเทพมหานคร.
- ธันยมัย เจียรกุล. (2557). ปัญหาและแนวทางการปรับตัวของOTOPเพื่อพร้อมรับการเปิดAEC. วารสารนักบริหารมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 34 (1), 177-195.
- ปิยมาภรณ์ ฤทธิ์รักษา. (2562). วิถีผ้าทออีสาน: การออกแบบที่ทอผ้าพื้นเมือง. ใน วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ผ่องพรรณ ตริยมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์. (2555). การออกแบบการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- แพรวภัทร ยอดแก้ว. (2564). รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอตีนจกเชิงสร้างสรรค์ และบรรจุภัณฑ์ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววันวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัด นครปฐม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ไมตรี เกตุขาว. (2558). ผ้าไทยทรงดำ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตาม แนวคิดศิลปกรรมหลังสมัยใหม่นิยม. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม. วารสาร Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10 (1), 994-1013.

- ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชน ด้านธุรกิจสมุนไพร
รูปในเขตจังหวัดลพบุรีเพื่อรองรับข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน. วารสาร
บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ , 12(1), 191-
203.
- อัจฉรา สโรบล. (2561). แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาด้านสิ่งทอเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของ
ชุมชนทุ่งฟ้าฮ่าม อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วารสาร MFU Connexion, 7(1),
118-138.
- Praepat Yodkaew. . (2022). Intangible Cultural Heritage: The Wisdom of Teen Jok
weaving of Lao Khrang Ethnic Group in Phrong Madua Subdistrict
Municipality, Mueng, Nakhon Pathom Province. Interdisciplinary Research
Review, 17(3), 28-33.